

List Marii Beatrix Kraśińskiej do Antoniego Edwarda Odyńca

[Warszawa, kwiecień 1877]

(oprac. Monika Myszor-Ciecieląg)

List Marii Beatrix Kraśińskiej do Antoniego Edwarda Odyńca¹ stanowi własność Zamku Królewskiego w Warszawie i jest przechowywany w Archiwum w zbiorze „Korespondencja Antoniego Edwarda Odyńca i Aleksandry Borkowskiej”. Znajduje się w poszycie oprawionym w czarne płótno, z ozdobnym złożonym napisem na okładce „Korespondencje A. E. Odyńca”, który zawiera listy do Odyńca od różnych nadawców. Pierwotnie list² był wklejony na kartę poszytu, po czym w nieznanych okolicznościach został wycięty, szczęśliwie w dobrym stanie przetrwał do dzisiaj.

Adresatem listu jest towarzysz ojca Marii³ z czasów młodości – pisarz, tłumacz⁴ i publicysta. Był autorem *Pieśni filaretów* oraz powieści biograficznej *Listy z podróży*, opisującej dawną wyprawę z Adamem Mickiewiczem po Europie. Współpracował z takimi pismami, jak „Tygodnik Wileński”, „Dziennik Wileński”, „Kurier Wileński”, „Kurier Warszawski” czy „Kronika Rodzinna”. Odyniec, mieszkając w Warszawie drugiej połowy lat dwudziestych XIX wieku, był częstym bywalcem obiadów wydawanych w czwartki przez generała

¹ List Marii Beatrix Kraśińskiej do Antoniego Edwarda Odyńca, brak miejsca i daty, Archiwum Zamku Królewskiego w Warszawie (dalej: AZK), Korespondencja Antoniego Edwarda Odyńca i Aleksandry Borkowskiej, sygn. D III/2/52.

² Opis zewnętrzny listu: luźna karta pap. 9,9 × 15,9 cm z czarną obwolutą, rkps. Lewy brzeg karty z doklejonym fragmentem papieru z karty poszytu. List został wycięty. W poszycie w miejscu pierwotnego wklejenia listu duży ubytek. Ślady złożenia papieru.

³ *Odyniec Antoni Edward (1804–1885)*, hasło w: *Bibliografia literatury polskiej „Nowy Korbut”* (dalej: *Nowy Korbut*), t. 8: *Romantyzm*, oprac. I. Śliwińska, S. Stupkiewicz, Warszawa 1969, s. 517–528. Zob. też: *Polski słownik biograficzny* (dalej: PSB), t. 23, Kraków 1978, s. 571–576; *Dawni pisarze polscy od początków piśmiennictwa do Młodej Polski. Przewodnik biograficzny i bibliograficzny*, t. 3, praca zbiorowa, koordynacja całości R. Loth, Warszawa 2002, s. 168–170. *Listy z podróży* wydane w częściach w „Kronice Rodzinnej” 1867–1878, druk całości: 1875, t. 1–2, (seria 2) 1876, t. 3, (seria 3 i 4) 1878, t. 4.

⁴ Odyniec przetłumaczył wiele ballad i legend, dramatów, poematów z języka niemieckiego (m.in. Johanna Gottfrieda Herdera, Gottfrieda Augusta Bürgera, Johanna Wolfganga Goethego, Fryderyka Schillera), angielskiego (Waltera Scotta, Roberta Southeya, George’a Gordona Byrona) i rosyjskiego (Aleksandra Puszkina, Wasilija Żukowskiego), które wydał w latach 1838–1841 (t. 1–3) i 1842–1843 (t. 4–6).

Wincentego Krasińskiego i tam poznał młodego poetę. Kilka lat później w Genewie, dokładnie 11 sierpnia 1830 roku, Zygmunt został przedstawiony Mickiewiczowi. Krasiński odbył z nim i z Odyńcem dwutygodniową (od 14 sierpnia do 1 września 1830 roku) wycieczkę w Alpy Włoskie, którą opisał w *Ułamkach podróży szwajcarskiej* i w dzienniczku zamieszczonym w liście do Wincentego Krasińskiego z 5 września 1830 roku.

O Marii Beatrix Krasińskiej wiadomo niewiele, próżno jej szukać w słownikach biograficznych pod osobnym hasłem. Jedyne informacje można znaleźć w *Polskim słowniku biograficznym*, w biogramie jej męża – Edwarda Aleksandra Raczyńskiego (1847–1926). Tu poświęcono jej akapit:

Pierwsza żona R-ego Maria Beatrix (24 VII 1850–24 VIII 1884), najmłodsza córka Zygmunta Krasińskiego i Elizy z Branickich, była obdarzona bogatą wyobraźnią i darem poetyckim, ale jej twórczość nie wyszła poza krąg towarzyski. W r. 1872 podobno zabiegał o jej rękę król Szwecji Karol XV, którego nagły zgon jakoby plany te przekreślił. Małżeństwo R-ego z nią okazało się nieudane, gdyż Maria zdradzać poczęła objawy choroby psychicznej, opuściła męża, zabierając małego syna, przebywała we Włoszech, głównie w Wenecji, pogrążona w romansach i morfinizmie. Zmarła w Trydencie. Z tego małżeństwa R. miał syna Karola⁵.

Drugą publikacją są wspomnienia, wydane w 1964 roku, *Rogalin i jego mieszkańcy* Edwarda Raczyńskiego⁶ – syna Róży z Potockich, *primo voto* Krasińskiej, *secundo* Raczyńskiej. Róża – wdowa po Władysławie Krasińskim – po śmierci Marii Beatrix poślubiła Raczyńskiego. W rozdziale pt. *Czarny kufer* autor snuje opowieść o córce Krasińskiego od poznania Edwarda i okoliczności jej zamążpójścia, przez perypetie małżeńskie, aż do śmierci we Włoszech⁷.

Kolejnym źródłem wiedzy biograficznej są listy Elizy Krasińskiej do rodziny⁸, które przedstawiają życie Marii od urodzenia przez wiek dziecięcy aż do dorosłości. Relacje z pierwszych lat życia są lakoniczne i dotyczą bardziej wątłego zdrowia córki niż jej charakteru. Natomiast w listach z lat sześćdziesiątych XIX wieku można odnaleźć więcej informacji związanych z codziennymi obowiązkami dorastającej panienki:

Moja młodzież pracuje dużo i dobrze – [...] Maria robi postępy, pracuje z Morisot, znakomitym profesorem, który daje jej lekcje historii, geografii i francuskiego, trochę literatury, wypracowań itd., to udaje się dobrze, trochę śpiewa i gra na fortepianie⁹.

Oto kolejny cytat informujący o uzdolnieniach muzycznych młodej Krasińskiej:

Pewien fabrykant pianin i organów, który wspiera tu artystów, grzecznościowo pożyczył organy, na których po kolei grali pan Troschel i Janota, a Maria śpiewała w sposób naprawdę niezwykle, zwłaszcza pięknie wykonała *Lacrimosę* Mozarta. Mówię to nie jako matka, lecz oceniam artystkę, gdyż Maria może być za taką uważana – przewyższyła bowiem zwykły poziom amatorów salonowych¹⁰.

⁵ J. Pietrzak, *Raczyński Edward Aleksander (1847–1926)*, hasło w: PSB, t. 29, Kraków 1986, s. 633.

⁶ Edward Bernard Raczyński (1891–1993) – polski dyplomata, polityk i pisarz; w latach 1979–1986 był prezydentem RP na uchodźstwie.

⁷ Zob. E. Raczyński, *Pani Róża*, Londyn 1969, gdzie powtórzone w niezmienionej wersji rozdział *Czarny kufer*.

⁸ *Świadek epoki. Listy Elizy z Branickich Krasińskiej z lat 1835–1876*, t. 4: *Lipiec 1835–maj 1876*, przekład U. Sudolska, z rękopisu odczytał, wybrał, skomentował i wstępem opatrzył Z. Sudolski, Warszawa 1996.

⁹ E. Krasińska, List do Katarzyny Potockiej, Aix, 25 listopada 1864 roku, w: *ibidem*, s. 65.

¹⁰ Eadem, List do Zofii Potockiej, [Warszawa], 18 kwietnia 1876 roku, w: *ibidem*, s. 382.

Kolejnym źródłem wiedzy biograficznej są listy Elizy Krasińskiej do rodziny

Eliza dbała również o rozwój duchowy córki: „Moja córka Maria miała szczęście przyjąć przedwczoraj sakrament bierzmowania, ceremonia była bardzo wzruszająca”¹¹. Wydaje się, że jej dorastanie upłynęło w ciepłej atmosferze domu rodzinnego, stworzonej przez matkę, niepozabawionego także rozrywkami i zabawami: „[...] Maria [na balu w Wilanowie – M. M.-C.] również wyglądała wdzięcznie, było jej bardzo do twarzy w jej kostiumie, dużo tańczyła i bawiła się doskonale, jednym słowem, karnawał udał się i nasze panie są zadowolone”¹². Lata sześćdziesiąte i siedemdziesiąte XIX wieku to jednocześnie lata tragiczne, obfitujące w dramatyczne wydarzenia dla rodziny Krasińskich, po śmierci męża w 1859 roku, Eliza kolejno pochowała swoich synów – najpierw Zygmunta, a sześć lat później Władysława, jak pisze w tych trudnych chwilach, w żałobie towarzyszy jej oddana córka (Maria nie odstępowała matki aż do jej śmierci w 1876 roku):

Weszliśmy w okres żałoby, a ten okres poświęcony smutnym rocznicom, jest smutny dla serca. Maria jest moją wierną towarzyszką w tych wspomnieniach, które przygniatają duszę. [...] Maria dużo pracuje, wzięła kilka lekcji, jest zawsze czynna, zawsze zajęta i czas mija¹³.

Listy już zamężnej Marii Raczyńskiej do Anieli Trypplin z pierwszej połowy 1884 roku z Wenecji i Bolonii, opublikowane w czasopiśmie „Świt” z 1885 roku¹⁴, są niejako spowiedzią-wyznaniem pisany kilka miesięcy przed śmiercią. Ukazują obraz osoby cierpiącej nie tylko z powodu choroby ciała, ale i duszy.

Wróćmy jednak do naszych korespondentów. Trudno powiedzieć, kiedy rozpoczęła się ich znajomość. Można przypuszczać, że Odyńca wiedział o przyjściu na świat w 1850 roku w Warszawie kolejnego dziecka Zygmunta i Elizy Krasińskich – Marii Beatrix. Sam w tym czasie mieszkał w Wilnie, gdzie pełnił funkcję naczelnego redaktora (1840–1860) urzędowego piśmiennictwa „Kurier Wileński”. W 1858 roku opublikował w nim wiersz na cześć cesarza Aleksandra II, który na wiele lat okrył go niesławą. Do bliższego poznania dorastającej Marii prawdopodobnie doszło po 1866 roku, kiedy Odyńcowie po wydaniu jedynej córki Teresy za męża za Stanisława Chomętowskiego¹⁵ – psychiatrę i współredaktora „Kroniki Rodzinnej” – przeprowadzili się z Wilna do Warszawy. W tym okresie Maria pomagała matce opiekować się chorym na gruźlicę bratem Zygmuntem, który zmarł 22 lutego 1867 roku w Paryżu i został pochowany w krypcie Krasińskich w Opinogórze. Następnie obie przebywały w Alpach Nadmorskich w Mentonie (listopad 1867–maj 1868 roku), Paryżu (połowa maja–czerwiec 1868 roku). Na wakacje wracały do Warszawy i na Ursynów, do państwa Krasińskich – Władysława i Róży. Wydaje się prawie pewne, że przebywając w Warszawie i udzielając się towarzysko, Maria musiała już osobiście znać Odyńca – w tamtym okresie zrehabilitowanego pisarza, który dzięki opublikowaniu na łamach „Kroniki Rodzinnej” (1867–1878) wspomnianych wcześniej *Listów z podróży* odzyskał sławę oraz dobre imię i którego warszawskie środowisko literackie określało mianem ostatniego romantyka. Na pewno znajomość została zacieśniona po śmierci Elizy z Branickich Krasińskiej w 1876 roku. Maria, osierocona przez matkę i braci (Władysław zmarł w 1873 roku w wieku 29 lat), często przebywała w Warszawie i na Ursynowie u jedynej żyjącej rodziny – Róży Krasińskiej. Jako młoda panna bywała na salonach i udzielała się towarzysko. W 1877 roku wyszła za męża. Uroczystość odbyła się 9 kwietnia w kościele św. Krzyża przy Krakowskim Przedmieściu w Warszawie, świadkami byli Kajetan Morawski i Konstanty hrabia Branicki. Okolicznością potwierdzającą przyjacielskie kontakty z Odyńcem był wiersz napisany specjalnie dla Marii

Trudno powiedzieć,
kiedy rozpoczęła się
ich znajomość

¹¹ Eadem, List do Zofii Potockiej, Paryż, 25 maja 1865 roku, w: *ibidem*, s. 79.

¹² Eadem, List do Katarzyny Potockiej, [Mentona], 5 marca 1870 roku, w: *ibidem*, s. 271.

¹³ Eadem, List do Zofii Potockiej, [Warszawa], 18 lutego 1876 roku, w: *ibidem*, s. 379.

¹⁴ *Listy Marii Raczyńskiej do Anieli Trypplin*, „Świt” 1885, nr 53–70.

¹⁵ J. Mazurkiewicz, *Stanisław Chomętowski (1838–1881)*, hasło w: PSB, t. 3, Kraków 1937, s. 414.

Krasińskiej z okazji jej ślubu z Edwardem Aleksandrem Raczyńskim, opublikowany w „Kronice Rodzinnej”¹⁶. Po weselu nowożeńcy wyjechali do posiadłości Raczyńskich w Rogalinie, gdzie mieszkali kilka lat. W tym czasie, jak wspomina Raczyński: „Stosunki między małżonkami układały się zrazu nienajgorzej. [...] [Marylka – M. M.-C.] wydaje się z losu zadowolona. Niebawem urodził się im syn. Nadali mu imię Karol”¹⁷. Jednak sielanka nie trwała długo. Można przypuszczać, że było to związane nie tylko z trudnym, jak pisze Raczyński, charakterem Marii, ale także z jej zagranicznym wychowaniem. W dzieciństwie nigdzie tak naprawdę nie mieszkała dłużej niż kilka miesięcy, co zapewne było związane z jej wątłym zdrowiem. Matka, bojąc się o dzieci, często zmieniała miejsce pobytu ze względu na klimat. Prawdopodobnie w tym okresie, tj. około 1880 roku, Maria Raczyńska rozpoczęła współpracę ze wspomnianą wcześniej „Kroniką Rodzinna” – dwutygodnikiem¹⁸, założonym przez Aleksandrę Borkowską¹⁹, przy znaczącym udziale Odyńca²⁰. W czasopiśmie ukazywały się „niektóre tłumaczenia francuskich i angielskich pism ojcowskich”²¹, w tym m.in.: „Z rękopismów pośmiertnych Zygmunta Krasińskiego”²². Listy do Ary Scheeffera. Listy te ocalały w oryginale francuskim, udzielone nam zostały przez córkę poety hrabinę Maryę Raczyńską w jej własnym przekładzie²³ i *Święta Monika Ary Scheffera. List niewydany Zygmunta Krasińskiego do żony hr. Elżbiety z Branickich Krasińskiej*²⁴. Po 1881 roku wydaje się, że kontakty i współpraca bardzo się rozluźniły, żeby nie powiedzieć – całkowicie zanikły. Maria Raczyńska wraz z synem, Karolem Rogerem²⁵, przebywała głównie we Włoszech, ciągle zmieniając miejsce zamieszkania. Uzależniła się od morfiny i prowadziła życie ponad stan. W pierwszej połowie 1884 roku, jak wynika z listów do Anieli Trypplin²⁶, jest już bardzo ciężko chora i cierpiąca, całe dni spędza w łóżku. Umarła 24 sierpnia 1884 roku w Trydencie, w drodze z Wenecji do Meranu²⁷. Odyniec, po śmierci żony – Zofii z Mackiewiczów – w 1871 roku, przeniósł się do córki Teresy. Poza krótkimi wyjazdami z rodziną w letnie miesiące do Krynicy czy Białej, nie opuszczał Warszawy. Jako sędziwy staruszek,

Publikowany list
nie jest datowany,
brakuje też
informacji o miejscu
jego powstania

¹⁶ „Kronika Rodzinna” 1877, nr 8, s. 127.

¹⁷ E. Raczyński, op. cit., s. 147.

¹⁸ „Kronika Rodzinna” (wyd. 1867–1914) w latach 1867–1873 była pismem głównie skupiającym się na literaturze. Po 1873 roku stała się pismem katolickim zaangażowanym społecznie. Cechą wyróżniającą był kult Adama Mickiewicza i poezji doby romantycznej. Na jej łamach drukowano artykuły filozoficzne, rozprawy dotyczące nauk ścisłych, dokumenty historyczne oraz pamiętniki, wspomnienia i korespondencje. Z pismem współpracowali m.in. Ignacy Domeyko, Adam Goltz, Józef Ignacy Kraszewski, Teofil Lenartowicz, Jadwiga Łuszczewska, Gabriela Puzynina, Lucjan Siemieński, Jan Zachariasiewicz, Józef Bohdan Zaleski, Eleonora Ziemięcka; K. Lutyńska, *Ideologia czasopism rodzinnych Królestwa Polskiego w latach 1860–1880*, „Przegląd Nauk Historycznych i Społecznych” 1956, s. 297.

¹⁹ Aleksandra Borkowska (1828–1898) – powieściopisarka, filantropka, redaktorka m.in. (z Józefą Smigielską) „Kółka Domowego”, „Wieczorów Rodzinnych”; autorka chociażby *Wspomnień z przeszłości* (1860), *Powieści i opowiadań dla młodego wieku* (1874), książek do nabożeństwa *Ołtarzyk nabożny i Ołtarzyk codzienny*, opowiadań historycznych drukowanych w „Rozrywkach dla młodego wieku”; H. Cichowski, *Borkowska z Chomętowskich Aleksandra*, hasło w: PSB, t. 2, Kraków 1936, s. 327–328; *Borkowska Aleksandra*, w: *Nowy Korbut*, t. 7: *Romantyzm*, oprac. I. Śliwińska, S. Stupkiewicz, Warszawa 1968, s. 164–165.

²⁰ J. Łojek, J. Myśliński, W. Władysław, *Dzieje prasy polskiej*, Warszawa 1989, s. 54–65; K. Lutyńska, op. cit., s. 289–329.

²¹ „Gazeta Warszawska” 1884, nr 195.

²² Już wcześniej, pod koniec lat siedemdziesiątych XIX wieku, „Kronika Rodzinna” wydawała nieznanne utwory Zygmunta Krasińskiego, będące własnością rodziny i przez nią udostępniane Józefowi Ignacemu Kraszewskiemu do publikacji (1878 rok).

²³ „Kronika Rodzinna” 1880, t. 8, nr 4, s. 97–99.

²⁴ „Kronika Rodzinna” 1881, t. 9, nr 1, s. 26.

²⁵ Karol Roger Raczyński (1878–1946) – jedyny syn Edwarda Raczyńskiego i Marii Beatrix z Krasińskich, urodzony 30 stycznia 1878 roku w Rogalinie. Po śmierci matki wychowywany przez drugą żonę ojca – Różę z Potockich. Właściciel m.in. majątków Złoty Potok, Żarki w powiecie będzińskim, Dąbrowo w powiecie ilżeckim. Działał w organizacjach rolniczych, np. w Towarzystwie Rolniczym Częstochowskim, kierując równocześnie wydziałem leśnym w Centralnym Towarzystwie Rolniczym, był także pionierem automobilizmu polskiego. W 1903 roku ożenił się ze Stefanią z Czetywertyńskich ze Skidla, z którą miał dwóch synów: Konstantego (1906–1926) i Rogera (1909–ok. 1961). W tym samym roku (1903) wziął udział w rajdzie dookoła Belgii na samochodzie De Dion-Bouton, a w 1909 roku wszedł w skład zarządu Towarzystwa Automobilistów Królestwa Polskiego (TAKP). W 1914 roku uczestniczył jako komandor w rajdzie dookoła Polski. Po odzyskaniu niepodległości został dwukrotnie wybrany prezesem Automobilklubu Polski. Był również członkiem Rady Zarządzającej Polskiego Towarzystwa Asekuracyjnego i Reasekuracyjnego S.A. W 1944 roku na polecenie władz okupacyjnych Raczyński wraz z rodziną został zmuszony do opuszczenia Złotego Potoku i przeniesienia się do Częstochowy. Zmarł 29 listopada 1946 roku w Łodzi i został pochowany w grobie rodzinnym w kościele św. Jana Chrzciciela w Złotym Potoku; W. Roszkowski, *Raczyński Karol Roger (1878–1946)*, hasło w: PSB, t. 29, s. 644.

²⁶ „Świt” 1885, nr 53–70.

²⁷ *Śp. Marya hrabina Raczyńska*, „Gazeta Warszawska” 1884, nr 195, s. 2 (nekrolog). Zob. też: T. Zielińska, *Poczet polskich rodów arystokratycznych*, Warszawa 1997, s. 297, gdzie czytamy, że Maria Beatrix utonęła w jeziorze Como.

ostatni z pokolenia romantyków, był uwielbiany przez środowisko warszawskie, skupione wokół salonu Deotymy (Jadwigi Łuszczewskiej). Zmarł półtora roku po Marii Raczyńskiej, dokładnie 15 stycznia 1885 roku, w Warszawie. Został pochowany na Powązkach.

Publikowany list nie jest datowany, brakuje też informacji o miejscu jego powstania. Bez większych problemów można jednak określić ten drugi element. List został napisany w Warszawie, a zaproszenie dotyczy domu Zygmunta Krasińskiego przy Krakowskim Przedmieściu 9. Określenie daty staje się trudniejsze, jeśli nie mamy do dyspozycji ani utworów literackich autora, ani innych listów poświadczających kontynuację znajomości nadawcy i adresata. Prawdopodobnie powstał w pierwszej połowie 1877 roku, gdy Maria i Róża przygotowywały uroczystości ślubne, lub tuż po zamążpójściu w drugiej połowie kwietnia, kiedy to Maria już jako pani Raczyńska żegnała się z Warszawą, aby na stałe osiąść wraz z mężem w Rogalinie. Widniejący na liście podpis „Maria Krasińska” skłania do przyjęcia pierwszej datacji. Jednak analiza materiału nasuwa inną możliwość – Maria jako mężatka specjalnie podpisała się panieńskim nazwiskiem, aby podkreślić ostatni wieczór w domu rodziców, a następnego dnia jako Raczyńska rozpocząć nowe życie. W tym wypadku należy wskazać datę po 9 kwietnia 1877 roku. Ten wariant potwierdza także informacja odnotowana w „Kronice Rodzinnej”, że na pożegnanie Odyńca – a prawdopodobnie było to ostatnie spotkanie korespondentów – „wręczył nowo zaślubionej” wiersz okolicznościowy pt. *Maryi, Córce Zygmunta Krasińskiego, w dzień jej ślubu 9 kwietnia 1877*²⁸, o którym wcześniej była mowa. W związku z brakiem wiarygodnego źródła do ustalenia daty i aby uniknąć ewentualnej pomyłki, przyjęto datę listu na kwiecień 1877 roku.

List nie był wcześniej publikowany²⁹. Jediną wydaną korespondencją córki autora *Nie-Boskiej komedii* były wspomniane już listy do Anieli Trypplin, odnotowane w *Nowym Korbutie* pod hasłem „Krasiński Zygmunt”³⁰. W najnowszym przewodniku biobibliograficznym *Dawni pisarze polscy od początków piśmiennictwa do Młodej Polski* pod hasłem „Krasiński Zygmunt”³¹ nie ma wzmianki ani o opublikowanych listach Marii Beatrix, ani o utworach ojca wydanych w jej przekładzie.

Rękopis listu jest bardzo czytelny i pozbawiony skreśleń. Zmodernizowano pisownię zgodnie z normami współczesnego języka polskiego. W dolnej części listu widnieje dopisek ołówkiem obcą ręką: „córka Zygmunta Kr.”. Prawdopodobnie tę notatkę napisała osoba porządkująca i segregująca korespondencję Odyńca³².

²⁸ Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu, zbiór „Korespondencja Władysława Betzy”, sygn. 12421/II (BN Mf 33497), s. 417.

²⁹ W latach siedemdziesiątych i w pierwszej połowie lat osiemdziesiątych XIX wieku na łamach „Kroniki Rodzinnej” ukazywały się listy do Odyńca z jego zbioru, m.in. listy od Juliusza Słowackiego, Wincentego Pola, Zygmunta Szczęsnego Felińskiego.

³⁰ *Krasiński Zygmunt (1812–1859)*, hasło w: *Nowy Korbut*, t. 8, s. 177.

³¹ *Dawni pisarze polscy od początków piśmiennictwa do Młodej Polski. Przewodnik biograficzny i bibliograficzny*, t. 2, praca zbiorowa, koordynacja całości R. Loth, Warszawa 2001, s. 250–259.

³² Więcej na temat proveniencji i uporządkowania zbioru zob. *Korespondencja do Antoniego Edwarda Odyńca w Archiwum Zamku Królewskiego w Warszawie*, „Kronika Zamkowa” 2011, nr 1–2/61–62, s. 209–225.

Przypominam Szanownemu Panu miłą obietnicę przyjścia dziś na obiad i spędzenia razem ostatniego wieczora, który mi pozostaje do przeżycia w domu mego ojca. Samolubnych argumentów miałabym wiele na poparcie prośby mojej, ale wołę tylko wyrzec jedno słowo, a zdaje mi się, że będzie skuteczne – oto miłą Pana sąsiadką podczas obiadu będzie Pani Róża. W niezawodnej ufności, że szanowny Pan nie zrobi mi zawodu 5
złączam już zawnazasu słowa serdecznego podziękowania i szczerego poważania.

Maria Krasieńska

- 1–2 *Przypominam Szanownemu Panu miłą obietnicę [...] spędzenia razem ostatniego wieczora* – prawdopodobnie chodzi tu o ostatni wieczór przed ślubem z Edwardem Raczyńskim i wyjazdem Krasieńskiej do majątku męża w Rogalinie.
- 4–5 *miłą Pana sąsiadką podczas obiadu będzie Pani Róża* – Róża Raczyńska z Potockich, *primo voto* Krasieńska (1849–1937), działaczka społeczna i kulturalna. Urodziła się 7 stycznia 1849 roku w Krzeszowicach jako najstarsza córka Adama Potockiego i Katarzyny z Branickich, była chrześnicą generała Józefa Chłopickiego. W 1868 roku poślubiła syna Zygmunta Krasieńskiego – Władysława, z którym miała troje dzieci: Adama, Elżbietę i Zofię. Owdowiała w 1873 roku w wieku 24 lat. Od 1880 roku na stałe zamieszkała w Zakopanem, gdzie zaangażowała się w pracę społeczną, należała też do Towarzystwa Tatrzańskiego. W 1886 roku, dwa lata po śmierci Marii Beatrix z Krasieńskich, poślubiła Edwarda Raczyńskiego. Zajęła się z powodzeniem ratowaniem interesów finansowych męża. Obdarzona niezwykle zmysłem ekonomicznym, doprowadziła do rozbudowy pałacu w Rogalinie. W dobudowanym pawilonie utworzono galerię malarstwa i wzbogacono zbiory biblioteczne, m.in. cennymi rękopisami zapisanymi Różą Raczyńskiej w testamentie Delfiny Potockiej, które otrzymała ona od Zygmunta Krasieńskiego. Zmarła w Rogalinie 21 sierpnia 1937 roku, tam też została pochowana w mauzoleum rodzinnym Raczyńskich. Zob. H. Kenarowa, J. Pietrzak, *Raczyńska z Potockich, 1. v. Krasieńska, Róża (1849–1937)*, hasło w: PSB, t. 29, s. 621–622; T. Zielińska, *Poczet polskich rodów arystokratycznych*, Warszawa 1997, s. 297–299.